

Freden er udelelig

Taler

Einar Gerhardsen

Dato

4 mars 1949

Sted

Stortinget

- 1 Etter siste krig trodde vi her i landet at det var mulig og riktig å skaffe oss en særskilt nordisk fred, uten omsyn til hvordan verden ellers utviklet seg. Vi mente at vi kunne skaffe oss en slik fred og sikkerhet gjennom nøytralitet. Det som har skjedd, lærte oss med ettertrykk at det ikke fantes mulighet for noen særskilt
- 5 norsk fred i en verden som var kommet i brann. Vi måtte innse at freden er udelelig, at Norges fred, Nordens fred og Europas fred er en del av verdens fred. Ut fra den tankegang gikk vi med glede og tillit inn i De forente nasjoner. Det var der alle folk skulle arbeide sammen for fred og for framskritt og sikkerhet i verden. Vi så i 1945 fram til et noenlunde raskt fredsoppgjør mellom de seirende
- 10 land og de aggressive makter som hadde tapt, og til at en ny tid i menneskenes historie, i tillit og forståelse mellom folkene, gradvis skulle gjøre våpnene arbeidsløse og overflødige, og der de store og små folk kunne leve sitt liv i frihet for frykt.
- 15 Det har ikke gått helt som vi tenkte og håpet. De store maktene har ikke vært i stand til å bli enige om fredsvilkårene for de største og mest betydningsfulle av sine motstandere, Tyskland og Japan. Og mangelen på et virkelig fredsoppgjør legger en forbannelse over verden. I De forente nasjoner kaster mistillit og frykt sine skygger over samarbeidet, og hindrer organisasjonen i å løse på en effektiv
- 20 måte de oppgaver som hviler på den. Jeg skal ikke gå inn på hvorfor det er blitt slik. Men jeg vil bare understreke at det gradvis ble klart for de fleste at den vesentligste årsak til at fredsoppgjøret uteble, og at samarbeidet ikke kom i gang, var at demokratiene i vår del av verden, i Vest-Europa, var for svake økonomisk, sosialt, politisk og militært, til å kunne løse med den nødvendige besluttosomhet
- 25 og kraft den del av samarbeidsoppgavene som falt på dem.

Istedenfor å være en aktiv og positiv kraft i det mellomfolkelige samarbeid for fred og sikkerhet ble demokratiene i Vest-Europa - og Vest-Europa selv - et problem, en fristelse, og en fare for freden. Det ble særlig fra 1948 av klarere og

klarere for dem som ville se, at det kan ikke bli noe skikkelig fredsoppgjør, det kan heller ikke bli et virkelig samarbeid i FN og noen virkelig fred, før demokratiene i Vest-Europa har reist seg igjen, og igjen vunnet sin styrke på alle avgjørende områder. Men når det er skjedd, da foreligger det en ny situasjon, da er det et nytt grunnlag å bygge på.

Perspektivet i vår utenrikspolitikk er at vi skal gjøre hva vi evner for å bidra til at verden kan komme ut av den nåværende spennings- og krisetilstand, at den væpnede og rustede fred kan bli en virkelig fred, at De forente nasjoner igjen skal bli et arnested for forståelse og positivt samarbeid. Jeg er overbevist om at veien til dette vil gå om et gjenreist og sterkt Vest-Europa. De som motarbeider denne gjenreising, kan ha mange formål, men ikke det å bidra til fred og sikkerhet. At De forente stater ikke bare stiller seg velvillig overfor Vest-Europas økonomiske gjenreising, men positivt tar på seg betydelige byrder for å bistå de vesteuropeiske land i deres gjenreisingsarbeid, har vært av avgjørende betydning for så vel Norge som for andre land i vår del av verden.

Det er vel temmelig opplagt at det i alle de tre skandinaviske land har vært et meget utbredt ønske om å nå fram til en enighet i Skandinavia. Vi gikk med i den skandinaviske forsvarskommisjon, og tok samtidig på oss forpliktelsen til ikke å tre i forhandlinger med andre land om våre sikkerhetsproblemer så lenge den skandinaviske forsvarskommisjon var i arbeid. Med den samme positive innstilling tok vi del i drøftingene under statsministtermøtet i Uddevalla og møtene i Karlstad, København og Oslo. Etter Oslo-møtet sendte vi utenriksministeren i spissen for en delegasjon til Washington og London, fordi vi så det som vår plikt å gjøre også dette siste forsøket på om mulig å skape en ny situasjon, som kunne gi grunnlag for igjen å ta opp drøfting med Danmark og Sverige. Når vi til slutt ble stående i den situasjon at vi hadde valget mellom en isolert norsk, eventuelt skandinavisk, nøytralitet og et solidarisk samarbeid med de demokratiske vestmakter, gir det ikke grunn til fra norsk side å rette bebreidelser mot noen av dem vi har hatt drøftinger med. Fra alle hold, fra Danmark, Sverige, De forente stater og Storbritannia, er det lagt for dagen god vilje til forståelse og imøtekommenhet. Det skulle være unødvendig å si at Norge heller ikke fra noe hold har vært utsatt for press. Det er meg helt uforståelig at russiske aviser kan skrive at «den amerikanske regjering ville ikke respektere dannelsen av et skandinavisk forsvarsforbund, og den anmodet den norske regjering om å torpedere Karlstad-planen». Dette har absolutt ingen ting med det faktiske forhold å gjøre. Det standpunkt de norske myndigheter er

70 kommet fram til, er et resultat av frie drøftinger og av grundige overveielser, der en utelukkende har hatt for øye Norges fred og Norges sikkerhet.

Det blir ikke sjelden spurt hva det sikkerhetspolitiske samarbeid vil gi oss, og hva det vil koste oss. Det er klart at dette er et sentralt spørsmål. Hovedinnholdet av
75 denne pakten som er under arbeid, går ut på at de deltakende land skal stå solidarisk med hverandre. Det sies slik, at angrep på ett land skal bli regnet som angrep på alle land, med de følger som dette fører med seg. Det er klart at et slikt prinsipp om én for alle og alle for én gir en økt styrke til de deltakende land. Denne styrke skal først og fremst bidra til å avverge krig. Det ligger i dagen at et
80 solidarisk forsvarsforbund vil ha særlig verdi for de små land med en utsatt beliggenhet. For dem betyr pakten at de ikke blir stående alene og maktesløse overfor en angriper; den som måtte ønske å gå løs på et lite medlemsland, må være klar over at han tar et oppgjør med alle land i pakten. Denne solidariteten er det viktigste, den betyr mer enn materiell til oppbygging av vårt forsvar, den
85 betyr mer enn økt utsikt til hjelp i krigstilfelle. Solidariteten er det konstruktive og fredsbevarende.

Det er på det rene at utkastet til en pakt inneholder en bestemmelse om at det skal utarbeides planer for den hjelp som medlemsstatene skal yte hverandre i
90 tilfelle av angrep. De forpliktelser som vårt land må ta på seg, er først og fremst solidaritetens forpliktelser. Det kan ikke gjelde alle for én, uten at det samtidig gjelder én for alle. Vi må akseptere at dersom det skjer et angrep på andre innenfor det geografiske området som pakten omfatter, det såkalte nord-atlantiske område, så skal det regnes som angrep på oss. Det er den pris vi må
95 betale for å være med i et konstruktivt sikkerhetssamarbeid. Når vi vurderer vår stilling som utsatt, og våre muligheter for å holde oss utenfor væpnet oppgjør i det nord-atlantiske område for minimale, er denne forpliktelsen likevel ikke så alvorlig som en ellers ville mene.

100 Under utenriksministerens opphold i Washington ble det sagt klart fra at de amerikanske myndigheter ikke ønsker baser på norsk område i fredstid. Det ble også sagt at de setter den økonomiske gjenreising på første plass, og at pakten ikke vil inneholde noen forpliktelse til en opprustning, ut over det vi selv fant forsvarlig og mulig. Jeg har tidligere gitt uttrykk for at regjeringen mener at vi er
105 kommet nær opp til den grense som er mulig og forsvarlig, når det gjelder disponeringen til forsvarsformål.

110 Ved det vedtak Stortinget gjorde i går, har det gitt uttrykk for at det ikke ønsker
at Norge skal bli stående helt alene i en verden full av usikkerhet og fare, men at
det skal søke sikkerhet i et samarbeid på det forsvars- og sikkerhetspolitiske
område med andre demokratiske og fredselskende land. Dermed har de
ansvarlige norske myndigheter i realiteten truffet sitt valg. Bak den avgjørelsen
115 som er tatt, står alle de demokratiske partiene, og det er ingen grunn til å tvile på
at disse partier representerer det overveldende flertall i det norske folk.

Kilde

Olaf Solumsmoen og Olav Larssen (red.): Med Einar Gerhardsen gjennom 20 år. Oslo 1967, s. 73-76

120 **Emner**
Stortingstale

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/freden-er-udelelig>

125

130

135

140

145